

УДК 378.011.3-051:796:614

М. Ф. Хорошуха

Національний педагогічний
університет імені М. П. Драгоманова

ПРО ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ОСНОВ ТЕОРІЇ ЗДОРОВ'Я У СТУДЕНТІВ ВИЩИХ УЧИЛИЩ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

У статті розглянуто проблему формування предметної компетентності з навчальної дисципліни «Основи теорії здоров'я» у студентів вищих училищ фізичної культури. Дієвість моделі оцінювалася за показниками інтегрального (фізичного, психічного, духовного) здоров'я (авторська розробка) та анкетного опитування. Використання зазначеної моделі сприяло підвищенню рівня сформованості предметної компетентності у студентів за рахунок отримання знань, умінь та практичних навичок у проведенні здоров'язбережувальних процедур з метою використання їх у майбутній професійній діяльності.

Ключові слова: модель, інтегральне здоров'я, компетентність, навчальна дисципліна «Основи теорії здоров'я», вищі училища фізичної культури, студенти.

Постановка проблеми. Загальновідомо, що вищі училища фізичної культури є спеціалізованими навчальними закладами спортивного профілю в системі профільного навчання, які забезпечують не лише спортивну підготовку найобдарованішої молоді з досягнення високих спортивних результатів та поповнення резерву національних збірних команд України з обраних видів спорту, а також здійснюють підготовку фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» спеціальності 5.01020101 «Фізичне виховання і спорт» галузі знань 0102 «Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини». А тому ці заклади зарекомендували себе як ефективна форма реалізації прав громадян України на здобуття повної загальної середньої та неповної вищої освіти з паралельною підготовкою спортсменів високої кваліфікації, про що можна дізнатись із таких нормативних документів України, як Закон України «Про вищу освіту», Закон України «Про фізичну культуру і спорт» тощо.

Підготовка фахівців зазначеного освітньо-кваліфікаційного рівня передбачає вивчення інтегрованого навчального курсу «Основи теорії здоров'я», що входить до базового навчального плану спеціалізованих спортивних закладів, якими є вищі училища фізичної культури.

Відомо також, що серед навчальних дисциплін, які викладаються у вище зазначених навчальних закладах і належать до категорії здоров'язбережувальних, є «Основи здоров'я» (для учнів 5–11-х класів). Однак, якщо вивчення курсу «Основи здоров'я» передбачає формування в учнів свідомого ставлення до свого здоров'я як до найвищої соціальної та особистої цінності, основ здорового способу життя тощо, то вивчення курсу «Основи теорії здоров'я»(ОТЗ) потребує формування у студентів іншої компетенції. Зокрема, це можуть бути компетенції щодо впливу занять різними видами спорту на здоров'я підлітків.

Дані наукової літератури дозволяють констатувати, що проблема формування предметної компетентності з ОТЗ у студентів спеціалізованих інтернатних закладів спортивного профілю (вищі училища фізичної культури, училища олімпійського резерву, спортивні коледжі тощо) практично не розглядалася, не стала об'єктом спеціального наукового дослідження, а тому вимагає відповідних наукових пошуків.

Аналіз актуальних досліджень. Із літературних джерел знаходимо, що поняття «компетентність» трактується як: «якість особистості, яка необхідна для якісної продуктивної діяльності в певній сфері» [5, 639], у педагогічній діяльності більшістю науковців розглядається як цілісний процес формування компетентності учня чи студента (передача їм основних знань, методик тощо) та підвищення професійної компетентності педагога [2; 3; 6; 7; 9; 11].

Проблема формування здоров'язбережувальної компетентності молоді знайшла своє відображення в теоретико-методологічних розробках низку моделей, що використовуються в навчальному процесі, а саме: моделі методичної системи фізичного виховання студентів-аграріїв [1], студентів спеціальних медичних груп [8], моделі професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини [4] та інші. Однак, на сьогоднішній день не знайдено методологічної розробки моделі формування предметної компетентності з ОТЗ у студентів вищих училищ фізичної культури.

Робота виконана за планом НДР Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова.

Мета статті – перевірити ефективність розробленої моделі в навчальному процесі студентів вищих училищ фізичної культури.

Організація та методи дослідження. Для перевірки ефективності впровадження згаданої моделі в навчальний процес були залучені студенти 18–19 років другого курсу Республіканського вищого училища фізичної культури (РВУФК) в кількості 56 осіб (37 – хлопців і 19 – дівчат) та Броварського вищого училища фізичної культури (БВУФК), відповідно, 48 осіб (26 – хлопців та 22 – дівчини). Усі обстежувані були розподілені на дві групи: експериментальна (ЕГ) (студенти РВУФК) – процес навчання, який спрямований на засвоєння студентами знань, умінь і навичок з навчальної дисципліни «Основи теорії здоров'я», супроводжувався впровадженням технології навчання, що передбачала формування предметної компетентності в майбутніх фахівців з фізичного виховання та спорту на підставі результатів багаторічних досліджень автора статті про вплив спрямованості тренувального процесу на здоров'я підлітків-спортсменів; контрольна (КГ) – студенти БВУФК, які не вивчали цю дисципліну.

Оцінювання набутої студентами предметної компетентності з ОТЗ здійснювалося на основі проведення порівняльного аналізу змін показників їх інтегрального (фізичного, психічного, духовного) здоров'я [10] до і після вивчення цієї дисципліни та анкетного опитування, яке

включало конкретизацію трьох структурних компонентів компетентності: мотиваційного, когнітивного та діяльнісного.

Результати досліджень та їх обговорення. Розроблена модель (рис. 1), що орієнтована на особистість майбутнього фахівця з фізичного виховання та спорту, будувалася на основі багаторічних знань науковців про сутність та формування різних видів компетентностей. Підґрунттям цього є одна з вимог сучасності – розвивати людину практично в усіх областях соціальної зайнятості потрібно не лише фізично, а й розумово, інтелектуально, духовно, морально, естетично. Як зазначає В. М. Успенська, «Сучасному вчителю необхідні гнучкість і нестандартність мислення, вміння адаптуватися до швидких змін умов життя. А це можливо лише за умови високого рівня професійної компетентності, про що й зафіксовано в державній національній програмі «Освіта», де наголошується, що один із головних шляхів реформування освіти полягає в необхідності «підготовки нової генерації педагогічних кадрів, підвищення їх професійного та загальнокультурного рівня» [9, 444].

Модель ґрунтується на таких положеннях: 1) процес навчання, як динамічне співробітництво викладача та студентів, що спрямоване на засвоєння студентами знань, умінь та практичних навичок, має свою мету, завдання, зміст, діяльність, форми, методи та результат; 2) дисципліна «Основи теорії здоров'я» є обов'язковою в навчальному плані вищих училищ фізичної культури; 3) даний курс акумулює основи знань з фізіології спорту, біохімії спорту, спортивної медицини та теорії і методики фізичного виховання; 4) практичний розділ з дисципліни включає як традиційні, так і нетрадиційні (інноваційні) технології у зміцненні здоров'я та самовдосконаленні морально-вольових і духовних якостей особистості.

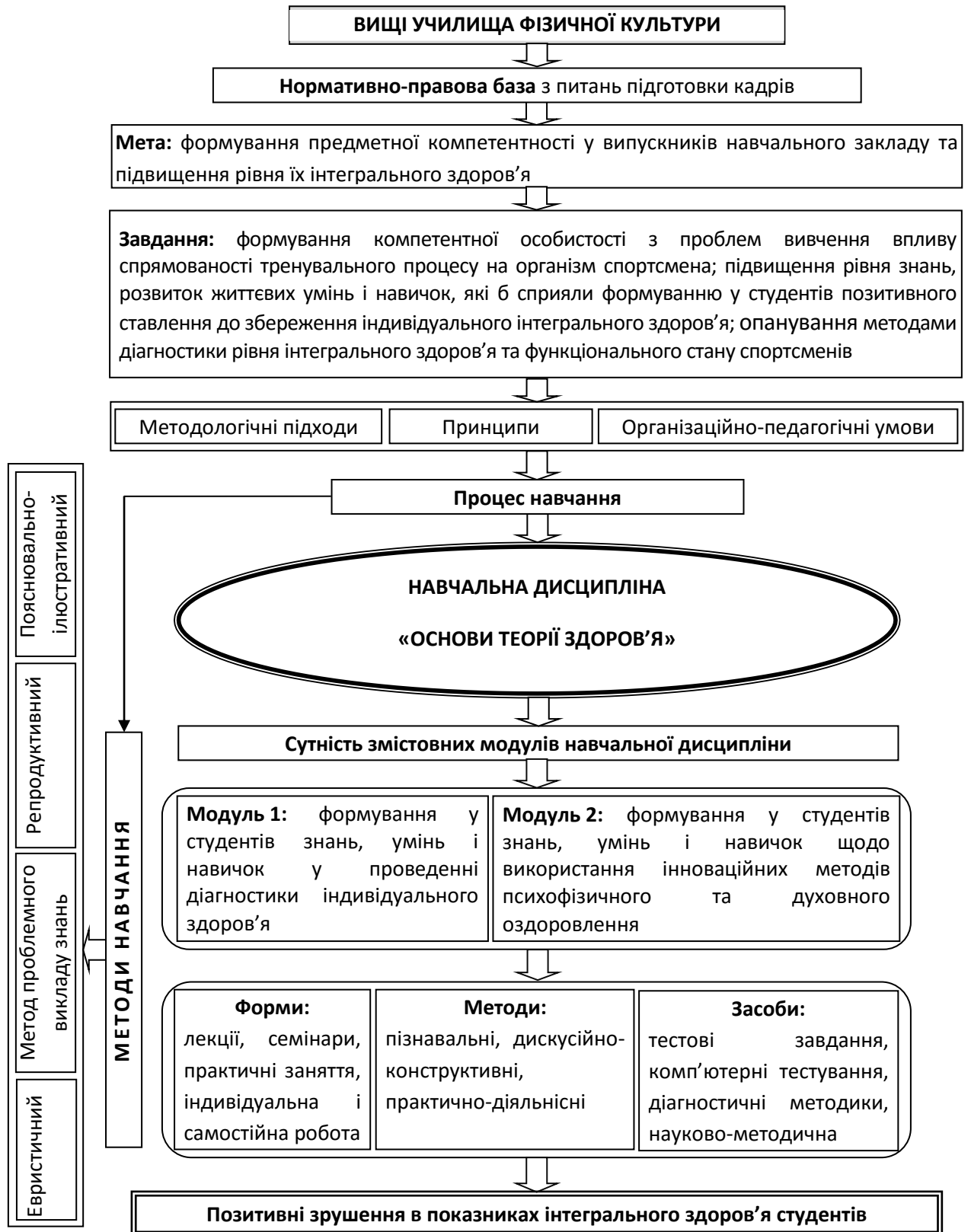
Традиційними *формами* проведення занять з даної дисципліни є лекції, семінари, практичні заняття, індивідуальна та самостійна робота.

До найважливіших *методів* відносимо такі: пояснювально-ілюстративний, репродуктивний, метод проблемного викладу знань, частково-пошуковий (евристичний).

Засобами навчання є тестові завдання, комп'ютерні тестування, діагностичні методики, науково-методична література.

Як і кожна навчальна дисципліна, цей предмет має свою структуру: мету, завдання, об'єкт і предмет.

Мета дисципліни: формування у студентів предметної компетентності шляхом набуття ними системних знань, практичних умінь та навичок щодо вивчення впливу спрямованості тренувального процесу на інтегральне (абсолютне) здоров'я юних спортсменів як особистостей.

Рис. 1. Модель формування предметної компетентності з основ теорії здоров'я у студентів вищих училищ фізичної культури

Завдання дисципліни: 1) формування компетентної особистості з проблем вивчення впливу занять різними видами спорту на організм спортсмена, 2) підвищення рівня знань, розвиток життєвих умінь і навичок,

які б сприяли формуванню у студентів позитивного ставлення до збереження індивідуального інтегрального здоров'я, 3) опанування методами діагностики рівня абсолютного здоров'я та функціонального стану спортсменів.

Об'єкт навчальної дисципліни – людина, яка систематично займається спортом.

Предмет навчальної дисципліни – індивідуальне інтегральне здоров'я спортсмена.

Оцінювання сформованості предметної компетентності з основ теорії здоров'я здійснювалося двома шляхами: 1) анкетне опитування у визначенні рівня знань, умінь і практичних навичок в проведенні студентами діагностичних, реабілітаційних та корекційних процедур щодо формування у них компетентності з основ здоров'я спортсменів, 2) самооцінка студентами рівня абсолютного індивідуального здоров'я за авторською розробкою. На підставі цього кожний студент отримував узагальнюючу оцінку, що стосувалася рівня сформованості компетентності як якості особистості, необхідної для його майбутньої професійної діяльності. Кінцевим результатом сформованості вказаної компетентності є констатуючий аспект – зрушення в показниках інтегрального здоров'я студентів.

З метою формування предметної компетентності з основ теорії здоров'я у студентів вищих училищ фізичної культури нами було розроблено зміст навчальної дисципліни «Основи теорії здоров'я» [10].

Результати проведеного дослідження ЕГ (контрольний етап) з питань формування у студентів компетентності у зміцненні інтегрального здоров'я показали, що в процесі вивчення згаданого предмету спостерігається наступне: недостовірний в динаміці характер змін фізичного здоров'я (в усіх випадках здоров'я оцінювалося як хороше – 2 бали), суттєво покращилося психічне (з $1,5 \pm 0,09$ бала на першому етапі до $1,8 \pm 0,06$ бала – на другому; $t = 2,78$; $P < 0,01$) і духовне здоров'я (відповідно, з $1,5 \pm 0,12$ бала до експерименту та до $1,9 \pm 0,05$ бала після нього; $t = 3,08$; $P < 0,01$). Результуючий показник – рівень інтегрального здоров'я (PI3) також суттєво покращився (з $5,1 \pm 0,16$ бала на початку семестру до $5,7 \pm 0,08$ бала в кінці семестру; $t = 3,36$; $P < 0,01$). У студентів КГ зміни зазначених показників залишаються статистично недостовірними ($P > 0,05$ в усіх випадках) (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка змін показників інтегрального здоров'я студентів
експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп, бали**

Показники	ЕГ (n = 56)				t	P	КГ (n = 48)				t	P
	1-й етап		2-й етап				1-й етап		2-й етап			
	$\bar{x}$	$\pm m$	$\bar{x}$	$\pm m$			$\bar{x}$	$\pm m$	$\bar{x}$	$\pm m$		
фізичне здоров'я	2,0	0,00	2,0	0,00	0,00	> 0,05	2,0	0,00	2,0	0,00	0,00	> 0,05
психічне здоров'я	1,5	0,09	1,8	0,06	2,78	< 0,01	1,4	0,07	1,5	0,08	0,94	> 0,05
духовне здоров'я	1,5	0,12	1,9	0,05	3,08	< 0,01	1,5	0,09	1,6	0,14	0,60	> 0,05
РІЗ	5,1	0,16	5,7	0,08	3,36	< 0,01	5,0	0,15	5,2	0,13	1,01	> 0,05

Знаходимо, що в ЕГ до вивчення згаданої дисципліни високий рівень сформованості предметної компетентності мали 20,5 % студентів, середній – 26,8 %, низький – 52,7 %. Після вивчення дисципліни високий рівень мали 51,6 % спортсменів, середній та низький, відповідно, – 29,3 % і 19,1 % спортсменів. У КГ за матеріалами першого етапу дослідження високий рівень компетентності мали 19,4 % осіб, середній – 25,7 % осіб і низький – 54,9 % осіб, відповідно, другого – високий, середній та низький мали: 23,1 %, 26,3 % і 50,6 % індивідів (табл. 2).

Таблиця 2

Рівні сформованості предметної компетентності студентів, %

Рівні	Експериментальна група		Контрольна група	
	1-й етап	2-й етап	1-й етап	2-й етап
Високий	20,5	51,6	19,4	23,1
Середній	26,8	29,3	25,7	26,3
Низький	52,7	19,1	54,9	50,6

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Використання зазначеної моделі сприяло підвищенню рівня сформованості предметної компетентності у студентів експериментальної групи за рахунок отримання знань, умінь та практичних навичок у проведенні здоров'язбережувальних процедур з метою використання їх у майбутній професійній діяльності. Кінцевим результатом сформованості предметної компетентності є констатуючий аспект – зрушення в показниках інтегрального здоров'я студентів.

У наступних дослідженнях планується експериментально довести доцільність використання розробленої моделі у навчальному процесі студентів інститутів (факультетів) фізичного виховання педагогічних університетів з вивчення інших здоров'язбережувальних дисциплін (наприклад, «Гігієни фізичних вправ», «Валеології» тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Грибан Г. П. Оцінювання ефективності впровадження моделі методичної системи фізичного виховання студентів-аграріїв / Г. П. Грибан // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2012. – № 11. – С. 27–30.
2. Зимняя И. А. Компетентносный подход : Каково его место в системе современных подходов к системе образования? / И. А. Зимняя // Высшее образование сегодня. – 2006. – № 8. – С. 21–26.
3. Іваній І. В. Фізична культура як феномен розвитку соціокультурної компетентності майбутнього вчителя фізичного виховання / І. В. Іваній // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2014. – № 04. – С. 13–17.
4. Міхеєнко О. І. Модель професійної підготовки майбутніх фахівців зі здоров'я людини до застосування здоров'язміцнювальних технологій / О. І. Міхеєнко, В. І. Котелевський // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2014. – № 09. – С. 41–46.
5. Мойсеюк Н. Педагогіка : [навч. посіб.; вид. п'яте, доп. і перероб.] / Неля Мойсеюк. – К., 2007. – 656 с.
6. Овчарук О. В. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. В. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації з освітньої політики. – К. : К. І. С. – 2003. – 296 с.
7. Островська К. О. Психологічні основи формування соціальних компетенцій дітей з аутистичними порушеннями : автореф. дис. ... докт. психол. наук : спец. 19.00.08 «Спеціальна психологія» / Катерина Олексіївна Островська. – К., 2013. – 40 с.
8. Присяжнюк С. І. Огрунтування змісту моделі здоров'язбережувальних технологій студентів спеціального медичного навчального відділення засобами фізичного виховання / С. І. Присяжнюк // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту : науковий журнал. – Харків : ХОВНОКУ-ХДАДМ, 2013. – № 01. – С. 68–73.
9. Успенська В. М. Здоров'язберігаюча компетентність учителя основ здоров'я як визначальна його професійної компетентності / В. М. Успенська // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології : науковий журнал. – Суми : СумДПУ, 2010. – № 1 (3). – С. 442–452.
10. Хорошуха М. Ф. Основи здоров'я юних спортсменів : монографія / Михайло Федорович Хорошуха ; Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – К. : НУБіП України, 2014. – 722 с.
11. Ягупов В. В. Компетентнісний підхід до підготовки фахівців у системі вищої освіти [Електронний ресурс] / В. В. Ягупов, В. І. Свистун. – Режим доступу : http://www.library.ukma.kiev.ua/e-ib/NZ/NZV71_2007_pedagog/01_vv.pdf

РЕЗЮМЕ

Хорошуха М. Ф. Об эффективности внедрения модели формирования предметной компетентности по основам теории здоровья у студентов высших училищ физической культуры.

В статье рассмотрена проблема формирования предметной компетентности по учебной дисциплине «Основы теории здоровья» у студентов высших училищ физической культуры. Дееспособность модели оценивалась по показателям интегрального (физического, психического, духовного) здоровья (авторская разработка) и анкетного опроса. Использование указанной модели способствовало увеличению

уровня компетентности у студентов за счет получения знаний, умений и практических навыков в проведении здоровьесберегающих процедур с целью использования их в будущей профессиональной деятельности.

Ключевые слова: модель, интегральное здоровье, компетентность, учебная дисциплина «Основы теории здоровья», высшие училища физической культуры, студенты.

SUMMARY

Khoroshukha M. About effectiveness of the introduction of the subject competence formation model on the foundations of the health theory among the students of higher schools of physical training.

The problem of forming of the subject competence on the scientific discipline "Foundations of the health theory" among the students of higher schools of physical training has been considered in the article. There were substantiated the methodological approaches to the development and implementation into educational process of student-athletes of the author's model. Objective matter of work is to verify the effectiveness of the developed model in the educational process of students of higher schools of physical training.

The study involved 56 persons (37 boys and 19 girls) among second-year students of Republican Higher School of Physical Education (experimental group) and 48 persons (26 boys and 22 girls) of Brovary Higher School of Physical Culture (control group).

The effectiveness of the model was evaluated on indicators of integral (physical, mental, spiritual) health (author's development) and a questionnaire survey, which included three structural components of competence: motivational, cognitive, active. There were shown integral dynamics of changes of parameters of health of the experimental and control groups. Also there were picked levels of development of the object competence of future specialists in physical education and sport.

Conclusion is made that the use of this model contributed to increasing of the level of formation of the object competence in the experimental group of students at the expense of obtaining knowledge, order skills and practical skills in carrying out health keeping and improving procedures in order to use in their future career activity. The final result of formation of the object competence is the ascertaining aspect which is shown in changes in terms of the integral health of students.

In subsequent studies it is planned to prove experimentally the feasibility of using the developed model in the educational process of students of institutions (faculties) of physical education of pedagogical universities in the process of study of other healthcare disciplines (for example, "Hygiene of physical exercises", "Valeology", etc.).

Key words: model, integral (physical, mental, spiritual) health, competence, scientific discipline «Foundations of the health theory», higher schools of physical training, students.

УДК 378.147:37.035.6

І. Ф. Шумілова

Бердянський державний педагогічний університет

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНOSTІ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У статті здійснено аналіз критеріїв, показників та рівнів сформованості загальнокультурної компетентності (далі ЗКК) майбутніх учителів гуманітарних спеціальностей. У результаті узагальнення й синтезу науково-педагогічної інформації представлено критерії, показники та рівні сформованості